

A kenyérmezei csata

Bonfini leírása az ütközetről¹

...jött a hír, hogy Ali bég népes seregével dűlva közeledik a tartomány határaihoz. Báthori vajda vitéz lélekkel indult elébe. Közben sűrűn küldözte futárait társához, Kinizsihez, jelentette, hogy a török Erdélynek fordult s ő máris elindította táborát, hogy útját bevágja, jó lenne, ha Kinizsi hátulról követné az ellenséget; vigyázzon szorgalmasan, hogy amikor ütközetre kerül a sor, egyikük szembe támadjon, a másik hátulról. (...)

Kinizsi eszerint cselekedett. Vigyázta a mit sem sejtő ellenséget. ...hosszanti négyszögbe állított seregével vonult a török után, az pedig a hátát nem is védte. Mikor a török Erdély határára ért és szemből haddal nem találkozott, prédára fordult, rabolt, égetett, falvakat irtott, városkákat gyűjtogatott és bátorsággal haladt előre a Maros vize öntözte síkságon. A síkot kétfelől hegyek zárják be, a zaklatott tájon oláh falvak vannak. Egyfelől nagyon magas hegy emelkedik. Az Erdélybe nyomuló török elárasztotta a Gyulafehérváron inneni vidéket, mindent kirabolt, hallatlan zsákmányt gyűjtött és ellenállást nem találva, visszafordult.

A vajda serege most hátulról követte, hogy alkalmas helyen üssön rajta; Kinizsire is ügyelt, aki Fehérvártól ötezer lépésnyire, a Kenyérmező nevű faluhoz ért. (...)

A vajda ... elrendezte hadának derekát s maga állt a középre vérteseivel. Erős hátvédet hagyott és a két szárnyra lovascsapatokat rendelt. Hadvonalának jobbszárnya a folyópartra támaszkodott, a másik a hegy meredek lejtőjére. (...) Szemben velük a török hadrend is kibontakozott; a zsákmányt maguk mögé rakták... A zászlók mindkétfelől előrelódultak és vadul összecsaptak.

Egy török csapat a derékhad jobbszárnyára támadt; a szászok vitézűl fogadták. A folyóparton olyan heves harc keletkezett, hogy kevés híján mindkét részen valamennyien elhulltak. Egyenlő reménnyel folyt a harc, ekkor azonban egy másik török csapat avatkozott bele. Támadását a jóval kisebb számú szászok nem állhatták. A folyóba nyomva kardélre kerültek, a sebesültek pedig lábukat meg nem tehetvén a vízbe sodródtak és elmerültek. A maradék meghátrált és a segítségül jövő oláhok közé húzódott.

¹ Bonfini: *Mátyás király* / A szemelvényeket összeállította, fordította és bevezette Geréb László. Budapest, 1943, Officina Nyomda és Kiadóvállalat.

Ezek meg fölkerekedtek, szembefordultak, megújítva a csatát, sok ellenséget megöltek és sokat megszorítva a folyóba vetettek.

Míg itt keményen folyt a viadal, a balszárnyon levő székelyek is nagy veszedelembe kerültek. Véres harc után mindkét szárny visszaszorult, mert az ellenség özönlő sokaságával szemben nem bírt helytállni. A vértess lovasság hadsora közé vonultak vissza. A jobbszárnyon az oláhok és a szászok nyomorúságosan elvéreztek, ámbár az ellenségből sokkal több veszett. A vér beszennyezte a Maros vizét egészen. Mindkét szárnyon nagy volt a baj.

Mielőtt a tartalékra került volna a sor, a vajda elindította a középen négyszögbe állított vértess csapatát. Az első sorban állt, de a ló az első lépésnél felbukott. Társai a baleset láttára megriadtak és azt tanácsolták, vonuljanak vissza a Gyulafehérvártól ötezer lépésre levő Szászbányára vagy a legközelebbi hegyre. Ő azonban ... a törökökre rontott; a lankadt lelkek megerősödtek s a heves támadás nyomban áttörte az ellenség első vonalát. Ennek láttára Ali bég egyesítette négy csapatát, hogy lovas tömeggel vegye körül, s úgy gázolja le a vajda hadrendjét. Így mindkét hadrend dühös harcba keveredett, a törzscsapatok teljes egészükben szembe kerültek, és a viadalban úgy összegabalyodtak, hogy vezér vezérrel harcolt... A hat sebtől vérző vajdát letaposták, s ámbár az elesettek holtteste megvédték őt, társaival együtt végínségre jutott. Mennél több ellenség esett el, annál tömegesebben özönlöttek rá a csapatok.

Így bajoskodtak s már visszahúzódniuk se lehetett a tartalékhoz. Egyszerre megjelent a hegytetőn a török háta mögött Kinizsi négyszögbe állított vértessével és bandériumaival. Mihelyt megpillantotta az ellenséggel összegabalyodott sereget, hangos kiáltozással nekiiramodott és megfúvatva a trombitákat, a törökre rontott. (...)

Kinizsi két kardot vett a kezébe s üvöltő oroszlánként dúlt-fúlt mindenfelé. (...) Mikor már látta, hogy megmentette Krisztus népét és győzelemre fordította az ügyet, minden erejéből, egész lelkéből így kiáltozott:

„Hol vagy, hol vagy, Báthori? (...) Felelj, ha élsz, Báthori! Én vagyok itt, Kinizsi Pál, oltalmazra jöttem és a haza javáért!” (...)

Hangja zengett, az ellenség ereje meglankadt; mindebből észrevette a vajda, hogy társa idejében megérkezett. És bár számos sebébe majd belehalt, ... így felelt:

„Itt vagyok, Pál, itt vagyok és élek!” (...)

Látták a törökök, hogy elől-hátul csávába kerültek Menekültek az említett közeli magas hegy hágójára, odahagyták táborukat, a dús zsákmányt. Fürgén futottak, de az üldözők nem tágitottak sarkukból... Nagy volt a

csapás a síkon, de ... a hegyen is csaknem úgy folyt az öldöklés. Úttalan utakon menekültek, de a vidéken jártas ottani lakosok elzárták útjukat. S ahol ez nem sikerült, sziklákon, szakadékokon át üldözték a menekülőket. (...) Lábuknál fogva rántották le a sziklára kúszókat és kegyetlenül összekaszabolták. A bujdosók egy része az ösvényeken bolyongott: azon a napon és másnap a parasztok ölték le őket. (...) Csak kevesen estek fogságba, akiknek tekintélyes megjelenése nagy váltságdíjjal kecsgetett.

Ali bég ruhát, nyelvet cserélt s egy pásztor vezetésével a hegybe menekült. Kis kunyhóban töltötte az éjszakát. Virradatkor lóra szállt és így szólt:

„Eredj a vajdához, pásztor, és jelentsd meg neki, hogy Ali bég volt a vendéged.”

Ezzel a szónál sebesebben megfordította lovát és elvágtatott. (...) Véres volt a győzelem, de Kinizsi örvendetett felette. Társával s a győztes keresztény csapatokkal lakomát rendezett a holtak között. Az éji szürkület ugyanis már beállt s táborukba vissza nem térhettek. Az ellenség elfoglalt táborában pedig ételt-italt találtak bőven. Tetemek közt lakomáztak, mert szerte a mezőn oly számosan és sűrűn feküdtek a holtak, hogy bármerre fordulhatott az ember, tizenhat mérföldnyire holttestekre bukkant... Elkészülvén a lakoma, a vitézek letelepedtek. Elfáradtak eléggé, túlon túl is; lelkük vigasságra derült, itták a bort, többet is a kelleténél. (...) A lakomázásnál vitézi énekeket zengtek, hevenyében dalba foglalták a vezérek és főemberek dicséretét. Majd a bortól felhevülve vitézi táncba kezdtek. Fegyveresen járták a katonatáncot, mindent betöltött a lárma. Tetőpontjára hágott a vigalom, s minden katona taglejtésekkel, furcsa mozdulatokkal neveltette társait. Kinizsit is táncba hívták; a kör közepére állt, felkapott egy török hullát, de csak úgy a fogával, kezével még csak hozzá sem nyúlt. Azon ütemesen szökdelni kezdett vele körben. (...)

Másnap mindkét vezér ujjongás közepette tért Gyulafehérvárba. Embereket menesztettek vissza nagy számban, válasszák ki társaik tetemét és temessék közös sírba. Nem sok idő múltán Báthori rendelkezést tett és a sír helyén országos költségen kápolnát emelt, ahol évenként gyászmisét mondanak.

Forrás: Magyar középkor. Az államalapítástól Mohácsig. Forrásgyűjtemény. (A szövegeket válogatta, részben fordította, jegyzetekkel ellátta, szerkesztette Nagy Gábor.) Budapest, 1995, Könyves Kálmán Kiadó - Nodus Kiadó.